

Afdeling Nederland

Keizersgracht 177
Postbus 1968
1000 BZ Amsterdam

T 020 626 44 36

E info@amnesty.nl

I www.amnesty.nl

Datum

26 juni 2025

Onderwerp

Input Amnesty International tbv gemeenteraadsverkiezingsprogramma's 2026

“Waar beginnen de universele mensenrechten? Op kleine plaatsen, dicht bij huis – zo dichtbij en zo klein dat ze op geen enkele kaart van de wereld gezien kunnen worden. Maar die plekken zijn de wereld van individuele mensen; de buurt waarin hij woont; de school die hij bezoekt; de fabriek, boerderij of kantoren waar hij werkt. Als deze rechten daar geen betekenis hebben, hebben ze weinig betekenis ergens anders.”

Eleanor Roosevelt, 1958

Geachte gemeenteraadverkiezingsprogramma commissie,

Mensenrechten zijn de basis van iedere rechtvaardige, inclusieve en stabiele samenleving.
Mensenrechten behoren bovendien tot het leven van alledag.

Ze zijn dagelijkse kost voor de wijkagent, de gemeenteambtenaar, de schooldocent en de verpleegkundige en nauw verbonden met de dagelijkse dilemma's waar zij voor staan. De rol van gemeenteraadsleden, lokale bestuurders en gemeenteambtenaren is cruciaal in het waarborgen en beschermen van deze rechten in de dagelijkse praktijk.

In een tijd waarin mondiale ontwikkelingen en nationale kwesties de ruimte voor burgerlijke vrijheden onder druk zetten, is het juist op lokaal niveau dat de voorvechters van mensenrechten het verschil kunnen maken. Lokale politici hebben directe invloed op het leven van burgers, op de inclusiviteit van de samenleving en op de mate waarin mensen zich vrij en veilig voelen. Het is daarom van groot belang dat de gemeentelijke politiek zich bewust is van haar verantwoordelijkheid en zich uitspreekt voor het beschermen van mensenrechten.

Mensenrechten en vrijheden gelden voor iedereen. Amnesty International constateert echter dat mensenrechten steeds vaker worden gezien als een menukaart waar men uit kiest wat hen, op dát moment, goed uitkomt. Ook in Nederland. We maken ons zorgen over deze interpretatie van mensenrechten en doen middels deze brief een oproep om in uw verkiezingsprogramma het tij te keren. We roepen u op om mensenrechten te respecteren, beschermen en verwezenlijken als basis voor de inrichting van onze samenleving. Menschenrechten zijn niet onderhandelbaar.

Hoogachtend,

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Dagmar Oudshoorn".

Dagmar Oudshoorn

Directeur Amnesty International Nederland

Demonstratierecht

Een goede waarborging van het [demonstratierecht](#) begint op lokaal niveau: de burgemeester is immers het bevoegd gezag. Juist daarom liggen er op gemeentelijk niveau belangrijke kansen. Het is van waarde als gemeenten protest niet beperken, maar juist luisteren naar de zorgen en geluiden uit de samenleving – ook als deze indruisen tegen het gemeentelijke beleid of de heersende opvattingen.

Demonstreren is een recht, geen gunst. Het demonstratierecht is een essentieel onderdeel van een goed functionerende democratie. Veel burgemeesters en politici onderstrepen het belang hiervan. Toch staat deze vrijheid steeds vaker onder druk. Mensen die vreedzaam demonstreren willen bijdragen aan oplossingen voor maatschappelijke problemen. Zij zouden daarom niet als risico moeten worden gezien. Gemeenten kunnen zich juist inzetten om demonstraties mogelijk te maken en een veilige omgeving te bieden.

Tegelijkertijd zijn kennisgevingsprocedures in veel gemeenten onnodig ingewikkeld. Demonstraties worden soms beperkt uit angst voor ongeregelde heden of overlast voor omwonenden of verkeer, terwijl enige hinder onderdeel mag zijn van een demonstratie. Niet-strafbare protestborden worden herhaaldelijk in beslag genomen, vreedzame demonstranten worden aangehouden en politieoptreden wordt strenger. Dit alles kan mensen ervan weerhouden hun mening te uiten – een zorgelijke ontwikkeling, zeker in tijden van maatschappelijke onrust is het een belangrijke uitlaatklep. Amnesty vraagt gemeenten om werk te maken van het beschermen van het demonstratierecht. Een aantal [aanbevelingen](#):

- Faciliteer burgers die demonstreren; verwachte onrust en vijandig publiek mogen geen aanleiding zijn voor een demonstratieverbod. Onwelgevallige, schokkende of aanstootgevende uitingen zijn geen reden voor een demonstratieverbod; zolang een uiting niet aanzet tot haat of geweld valt dit onder de bescherming van het demonstratierecht.
- Zorg voor een heldere en korte procedure voor de kennisgeving van een demonstratie. Het ontbreken van een kennisgeving is geen reden om een demonstratie te beëindigen of verbieden;
- Wees uiterst terughoudend bij het stellen van beperkingen vooraf en bij generieke handhaving tijdens vreedzame demonstraties;
- Zet gemeentelijke noodwetgeving niet in voor het reguleren van vreedzaam protest;
- Onderteken [het manifest demonstratierecht](#) en breng het in praktijk.

Surveillance (van protest)

Anoniem kunnen deelnemen aan protesten is een belangrijk onderdeel van het demonstratierecht. Toch wordt dit in toenemende mate onder druk gezet doordat overheden gebruikmaken van online en offline surveillancemiddelen. Denk aan het identificeren van vreedzame demonstranten via ID-controles of het inzetten van videosurveillance met gezichtsherkenning tijdens demonstraties. Zulke maatregelen raken aan het recht op privacy en kunnen een ontmoedigend effect hebben: mensen voelen zich bekeken en minder vrij om hun mening te uiten. Anoniem demonstreren beschermt demonstranten bovendien tegen repressieve buitenlandse mogendheden.

Daarnaast voeren sommige gemeenten repressieve maatregelen in, zoals 'online gebiedsverboden'. In sommige gevallen wordt zelfs overwogen om mensen te verbieden gedurende een bepaalde tijd berichten te plaatsen. Dit kan vergaande gevolgen hebben voor de vrijheid van meningsuiting en leidt mogelijk tot verschillen in rechten tussen gemeenten. Mag je straks bijvoorbeeld in Arnhem meer zeggen dan in Utrecht? Bovendien zijn er al verschillende instrumenten beschikbaar om in te grijpen wanneer dat nodig is: de burgemeester kan in overleg treden met het Openbaar Ministerie om online informatie ontoegankelijk te laten maken of mensen die strafbare uitingen doen te vervolgen. Zo

worden burgers beschermd tegen misbruik of willekeur. Amnesty roept op om de vrijheid van meningsuiting online én offline te beschermen. Elke vorm van surveillance van protest staat daarmee op gespannen voet. Een aantal [aanbevelingen](#):

- Stel duidelijke instructies op voor ID-controles bij demonstraties, zodat de politie geen controles uitvoert bij vreedzaam protest, tenzij er een verdenking is van een strafbaar feit;
- Formuleer strikte regels voor de inzet van camera's bij demonstraties. Stop de inzet van videosurveillanceauto's met gezichtsherkenningcamera's en drones totdat een mensenrechtentoets is uitgevoerd en benodigde waarborgen zijn getroffen;
- Zorg voor publieke verantwoording en transparantie: registreer beslissingen rondom camera's en andere digitale technologieën die worden ingezet bij een demonstratie in een openbaar toegankelijke databank;
- Zorg voor een duidelijke handleiding rondom de bestaande juridische en praktische middelen tegen onrechtmatige online uitingen. Zie af van repressieve experimenten op bestuurlijk niveau, zoals online gebiedsverboden en communicatieverboden.

Etnisch profileren en discriminerende risicoprofielen

Het recht om niet gediscrimineerd te worden geldt voor iedereen. Etnisch profileren is een vorm van institutioneel racisme en rassendiscriminatie en is in strijd met de mensenrechten. Wanneer burgers mede op grond van hun huidskleur, etniciteit, nationaliteit, religie of andere afkomstgerelateerde kenmerken worden geselecteerd voor een controle of in de gaten worden gehouden, is sprake van etnisch profileren. Daarvan kan ook sprake zijn wanneer een ogenschijnlijk neutrale werkwijze mensen met bepaalde etnische of religieuze kenmerken bijzonder raakt. Amnesty heeft onderzocht dat dit recht nog te vaak wordt geschonden door lokale overheden.

Amnesty maakt zich zorgen over het gebruik van discriminerende risicomodellen, zoals de 'Fraudescorekaart'. Gemeenten en regionale samenwerkingsverbanden gebruiken steeds vaker signalen van normafwijking om gegevens over personen te verzamelen en delen – ook zonder verdenking van een strafbaar feit. Hierdoor raken vooral mensen uit gemarginaliseerde groepen disproportioneel betrokken. Amnesty doet de volgende aanbevelingen:

- Draag in gemeentelijk beleid ondubbelzinnig uit dat het discriminatieverbod geen ruimte laat voor kenmerken zoals ras, huidskleur, etniciteit, etnische en nationale afkomst, religie, nationaliteit en andere afkomstgerelateerde gegevens bij risicoprofilering, ook niet in combinatie met andere kenmerken. Neem dit op in een bindende richtlijn;
- Neem op dat de gemeente haar werkwijze altijd toetst aan het discriminatieverbod ter voorkoming van zowel directe als indirecte discriminatie op grond van ras. Deze toetsing moet zeer strikt zijn. Neem deze verplichte toetsing op in een bindende richtlijn.

(H)erken psychisch geweld

[Psychisch geweld](#) (ook wel dwingende controle genoemd) speelt zich veelal af achter de voordeur. Uit onderzoek van het CBS blijkt dat 870.000 mensen in 2024 slachtoffer zijn geweest van psychisch geweld in huiselijke kring. Dat is 6% van alle 16-plussers, een significant aantal dat waarschijnlijk elke gemeente raakt. Het patroon waarbij de ene partner de andere partner sterk domineert en controleert wordt vaak niet (h)erkend, ook niet door professionals. Psychisch geweld is een ernstige vorm van geweld en het kan zelfs overgaan in moord, veelal femicide (vrouwenmoord). Slachtoffers vinden het vaak moeilijk om erover te praten, laat staan aangifte te doen. Het is een drempel om hulp te vragen als psychisch geweld niet wordt (h)erkend.

De gemeente speelt een belangrijke rol in de preventie en ondersteuning. Het is essentieel dat daarbij gebruik wordt gemaakt van de expertise van slachtoffers en de adviezen die zij hebben voor lokaal beleid. Amnesty sprak met [vijftien slachtoffers](#). Zij doen onder andere de volgende aanbevelingen:

- Meer bekendheid geven aan wat psychisch geweld is en waar men hulp kan vinden, bijvoorbeeld via lokale campagnes en gemeentelijke websites over huiselijk geweld;
- Vermijden dat post van Veilig Thuis wordt gestuurd naar een huisadres waar dader en slachtoffer nog samenwonen;
- Gesprekken afzonderlijk voeren, zodat slachtoffer en dader niet tegelijk aanwezig zijn;
- Werken met een traumasensitieve aanpak en zorgen dat er iemand is die het slachtoffer kan helpen met het regelen van praktische zaken.

Draagvlak voor mensen met een vluchtachtergrond

Zolang er oorlog en geweld is, zullen mensen vluchten voor gevaar. Niet omdat ze het leuk vinden, maar omdat ze geen andere keuze hebben. Gemeenten spelen een belangrijke rol in hoe er wordt gesproken over en omgegaan met mensen die bescherming zoeken. Retoriek die hen als 'crisis' wegzet, draagt bij aan ontmenselijking en polarisatie. Ook buiten politieke debatten om kunnen gemeenten bijdragen aan een menswaardige toon. Kleinschalige opvang en het inzetten op verbinding kunnen helpen om het draagvlak in de samenleving te vergroten.

Al jaren constateren ngo's en inspecties dat de huidige opvang vaak niet aan de minimale kwaliteitseisen voldoet en de veiligheid en ontwikkeling van kinderen schaadt. Het is helpend om te reflecteren: wat zouden wij nodig hebben als wij ooit zouden moeten vluchten naar een gemeente in een ander land? In ieder geval veilige opvang en respect voor onze mensenrechten, met speciale aandacht voor kinderen. De gemeente kan daarbij het verschil maken door wel in te zetten op kwaliteit waarin mensenrechten het uitgangspunt zijn bij de inrichting van opvang. Mensenrechten zijn er voor iedereen in de gemeente.